

ตำรับยาหกสิ่งแห่งเมืองชิงกอร่า

กมลนาวิน อินทนูจิตร^{1,2*}

[1] กรรมการบริหารหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

[2] หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นประจำจังหวัดสงขลา

ประวัติ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ หรือ โควิด-๑๙ (นับ โบรมันจัดเป็น 'โรคห่า' ประเภทหนึ่ง, โรคห่า ในสมัยโบราณ คำว่า 'ห่า' หมายถึง ชื่อสัตว์พวกหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าทำให้เกิดโรคระบาดอย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เช่น โรคหาลงราก หรือ อหิวาตกโรค กาฬโรค, และเรียกการระบาดที่ทำให้คนตายเป็นจำนวนมากนี้ว่า 'หาลงเมือง' หรือ 'ห่ากินเมือง' ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เกิด 'หาลงเมือง' โรคห่าที่ว่านี้คือ 'อหิวาตกโรค' ระบาดเข้ามาในพระราชอาณาจักรเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๖๓ ตรงกับการระบาดทั่วโลกครั้งแรก ช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๐-๒๓๖๖ โดยระบาดเข้ามาจากอินเดีย ผ่านทางเมืองปีนัง และหัวเมืองฝ่ายตะวันตก ขึ้นมาจนถึงเมืองสมุทรปราการและพระนคร แม้จะระบาดหนักอยู่ราว ๒ สัปดาห์เท่านั้น แต่ทำให้ผู้คนล้มตายกันมากมายจนเผาไม่ทันศพที่ป่าช้าตามวัดสระเกษ วัดบางกลาง วัดบพิตรพิบูล วัดปทุมคงคา และวัดอื่น ๆ กองก่ายกันมากมาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงตั้งพระราชพิธี 'อาถรรพณ์ยสุต' มีการยิงปืนใหญ่รอบพระนครคืนหนึ่งอันรุ่ง และทรงเชิญพระแก้วมรกตและพระบรมธาตุ ทั้งพระราชอาสน์ ออกแห่ไปรอบกรุง ประพรมน้ำมนต์ทั้งทางบกและทางเรือ และทรงปล่อยปลา สัตว์สี่เท้าสองเท้า ปล่อยคนโทษ เป็นต้น แต่กระนั้น อหิวาตกโรคก็ยังมีการระบาดซ้ำอีกหลายครั้งในทุกรัฐกาล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ มีการระบาดของไข้หวัดใหญ่สเปน (Spanish flu) ไข้หวัดใหญ่นี้คร่าชีวิตคนทั่วโลกไปกว่า ๕๐ ล้านคน และมีผู้ติดเชื้อกว่า ๕๐๐ ล้าน คน ในราชอาณาจักรสยาม ไวรัสนี้เริ่มแพร่ระบาดเข้ามาในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ในเวลานั้น ชาวสยามกำลังทุกข์ระทมกับการระบาดของโรคไข้มาลาเรีย (ไข้ทรพิษ) หลวงไต้ภัยพิเคราะห์ช่วยแพทย์ปลุกผีให้เกรงขาม เมื่อมีการระบาดของโรคใหม่ซ้ำเข้ามา พบคนป่วยหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ จนลุกลามมาถึงพระนคร โรคระบาดที่เข้ามาใหม่นี้ เริ่มระบาดในพื้นที่ภาคใต้ก่อน เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ แล้วแพร่ไปทั่วราชอาณาจักรอย่างรวดเร็ว และสงบลงเมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๖๒ คร่าชีวิตคนไทยไปทั้งหมด ๘๐,๒๓๒ คน เชื้อไวรัสลุกลามไป ๑๗ มณฑล มีคนป่วย ๒,๓๑๗,๖๖๒ ราย จากพลเมืองสยามเวลานั้น ซึ่งมีทั้งหมด ๘,๔๗๘,๕๖๖ คน คิดเป็นราวร้อยละ ๒๗ ของประชากรในประเทศ โดยมีคนตายไปเกือบร้อยละ ๑ อาจารย์ประยูร บุญยัง แพทย์แผนไทยแห่งสิงหนครเล่าให้ฟังว่าในช่วงการระบาดของ 'โรคห่า' ในอดีต ไม่ว่าจะเป็ไข้ทรพิษหรือไข้หวัดใหญ่ หมอพื้นบ้านภาคใต้ใช้ 'ยาหกสิ่ง' หรือ 'ยาหกสิ่ง' ในการรักษาผู้ป่วย จนเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไป นอกจากนี้ ท่านยังเคยตามบิดาไปดูแลผู้ป่วยที่วัดบ่อกรรพ ในเมืองสิงหนคร ดึกศิลาแห่งการรักษารโรคในอดีตของเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแหลมสน

ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงภูมิปัญญา

ยาหกสิ่ง หรือยาหกสิ่งนี้มีตัวยา ๖ สิ่ง ได้แก่ รากคนทา [Harrisonia perforata (Blanco) Merr.], รากไม้เท้ายายมอม [Clerodendrum indicum (L.) Kuntze], รากชิงชี่ [Capparis micracantha DC. ในวงศ์ Capparaceae], รากมะเดื่ออุทุมพร (Ficus racemosa L. ในวงศ์ Moraceae), รากย่านาง [Tiliacora triandra (Colebr.) Diels. ในวงศ์ Menispermaceae] สิ่งละ ๑ ส่วน และรากน้ำนอง [Polyalthia suberosa (Roxb.) Thwaites ในวงศ์ Annonaceae] ๒ ส่วนเมื่อเตรียมเป็นยาต้ม ก็ให้เพิ่มหญ้า ๔ ชนิด เสมอภาค อันได้แก่ หญ้าแพรก [Cynodon dactylon (L.) Pers. ในวงศ์ Poaceae], หญ้าตีนนก [Digitaria ciliaris (Retz.) Koel ในวงศ์ Poaceae], หญ้าตีนกา [Eleusine indica (L.) Gaertn. ในวงศ์ Poaceae], และหญ้าปากควาย [Dactyloctenium aegyptium (L.) Willd. ในวงศ์ Poaceae] ลงไปด้วย หากจะทำเป็นยาผงหรือยาแคปซูล ก็ใช้ตัวยาทิ้งหมดบดเป็นผง แบ่งเป็น ๓ ส่วน, แบ่งตัวยา ๒ ส่วนไปต้มเคี่ยวจนงวด แล้วนำตัวยาอีก ๑ ส่วนที่เหลือลงไปคลุกเคล้า ทิ้งไว้ ๒ คืน แล้วจึงนำไปอบให้แห้ง เมื่อยาแห้งดีแล้วจึง นำมาบดเป็นผงอีกครั้ง จากนั้นจึงนำไปแรงผ่านร่งเบอร์ ๘๐ หรือเบอร์ ๑๐๐ อาจารย์ประยูร บุญยัง อธิบายว่าตัวยา 'รากน้ำนอง' ที่ใส่ลงไปยา ๖ สิ่ง ถึง ๒ ส่วนนั้น จะทำให้ยาทำรากไม 'กระทุ้งพิษไข้' ออกมา แต่จะร่วมกันแก้โรคที่ภายใน ช่วยป้องกันการระบาดจากการสัมผัสได้อีกทางหนึ่ง อาจารย์ประยูร บุญยัง ยังเล่าว่ายาชานานี้ หมอพื้นบ้านทางภาคใต้ รวมทั้งตัวท่านเอง เคยใช้รักษาผู้ป่วยโรคติดเชื้อจนยาได้ผลดีมาก ทั้งยังได้ใช้บำบัดโควิด-๑๙ ได้ผลจนเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว

สภาพปัจจุบัน

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสงขลา ร่วมสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทยเมืองสิงขระ จัดทำแหล่งเรียนรู้สมุนไพรในย่านชุมชนเก่าหัวเขาแหลมสน กิจกรรม walk rally สมุนไพร และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร ในพื้นที่วัดสุวรรณคีรีและวัดบ่อกรรพ ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา และสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทยเมืองสิงขระ ร่วมกับวัดวาสุ อ.สิงหนคร จ.สงขลา จัดปรุงยาสมุนไพร เพื่อช่วยเสริมสร้างภูมิร่างกายของคนในชุมชนให้แข็งแรง

วิธีทัศน

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น
จังหวัดสงขลา
ข้อมูลจาก สถานพยาบาลการแพทย์แผนไทย เมืองสิงขระ